

קבלת שבת

שנה ארבע עשרה - עלון דו שבועי ■ מופץ ב-15,000 עותקים בארץ ובעולם

בסיעתא דשמיא, כ"ה בתמוז התש"פ. שבת מברכין.

העלון טעון גניזה ■ אין לקרוא בשעת התפילה!

ניתן לקבל את העלון במייל KSHABAT@INN.CO.IL
הערות והארות, תרומות ובקשות להפצת העלון יתקבלו
בברכה בטל': 052-7620219.

מסות-מסעי

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם מֹשֶׁה חֲחִייתֶם פֶּל נִקְבָּה" (לא, טו).

במה "נחלקו" בני ישראל עם משה רבינו, בהותירם את בנות מדין בחיים. תחילה, יש להקדים תמיהה נוספת: הנה הקב"ה בציווי על מלחמת מדין אמר למשה רבינו "נקום נקמת בני ישראל", ואילו משה רבינו כאשר ציוה את ישראל אמר להם: "לתת נקמת ה' במדין". מדוע שינה משה רבנו מהלשון שהטווה. ביאר המגיד מדובנא על דרך משל:

איש עני הציג בפני איש עשיר את מרכולתו, כלי זכוכית, כדי למוכרם לו. בשעה שהיו כלי הזכוכית מונחים על שולחנו של העשיר, עבר אחד ממשרתיו של העשיר ונתקל בשולחן. כלי הזכוכית נפלו על הרצפה ונשברו. העני תהה באותה שעה כיצד ינהג העשיר. האם יראה זאת כאחריותו ויפצה אותו על הנזק, או שמא יפול ההפסד עליו.

והנה, בעודו עומד ותוהה נכנס העשיר והתריס כלפי המשרת: "איזה הפסד גרמת לרוכל זה?". אמר העני בלב: אמנם קוצץ בעל הבית על המשרת בשבילי, אבל מדבריו עולה - 'שבשורה התחתונה' - שאני הוא המפסיד.

כך גם הדבר כאן. הואיל ואמר הקב"ה למשה: "נקום נקמת בני ישראל", נמצא שגם אם ביקש הקב"ה לנקום את סבלם של ישראל, מכל מקום מדבריו משמע שדן הוא את ישראל כ"חוטאים", ולכן חטא המדיינים הוא כלפי בני ישראל. אך משה רבינו טען, לא כל הדבר, אלא יש לדון את בני ישראל כ"אנוסים", ונמצא שחטא המדיינים הוא כלפי הקב"ה.

והנה, במפרשים תהו מדוע נתחייב בנות מדין הריגה. וביארו שדין נגזר מדין "תקלה", שהיתה לבני ישראל על ידן, כדינה של בהמה הנרבעת, החייבת להיסקל (עיין סנהדרין נה:). ברם, אין הדבר אמור אלא אם נדון את בני ישראל כ"חוטאים", הרי שגרמו להם בנות מדין תקלה. אך אם נדון אותם כ"אנוסים", נמצא שלא גרמו להם בנות מדין כל תקלה וקלון.

לכן, כאשר שמעו בני ישראל ממה שהיה כי מטרת המלחמה היא "לתת נקמת ה' במדין", הבינו כי דינם הוא כאנוסים בלבד וממילא אין סיבה להרוג את בנות מדין, שלא גרמו להם תקלה וקלון. אבל משה רבינו שמע מהקב"ה "נקום נקמת בני ישראל", הבין כי בשמיים מתייחסים לבני ישראל כחוטאים שהוכשלו ע"י בנות מדין, אם כן מן הדין יש להורגן. (משאת המלך)

וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִּדְרֹת צֶאן נִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעֵרִים לְטַפְנוּ" (לב, טז).

מפרש רש"י: 'נבנה למקננו פה - חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה (פס' כד): לא כן עשו, העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואח"כ גדרות לצאנכם'.

בין הזמירות שמקובל לומר מדי מוצאי שבת, מוצאים אנו את הפיוט הנפתח בחרוז הבא: 'המבדיל בין קודש לחול, חטאותינו ימחול, זרענו וכספנו ירבה כחול, וכוכבים בלילה'. **החתם סופר זע"א (שו"ת, או"ח סי' טז) מביא** שישנן נוסחאות ישנות שבהם מופיע פזמון זה בשינוי קל - במקום 'זרענו וכספנו' נכתב 'כספנו וזרענו'. אולם ברוב הנוסחאות המצוינות בימינו נכתב 'זרענו וכספנו'.

את ההשראה לשינוי זה שאבו המגיהים מדברי רש"י בפרשתנו, שמהם גער בבני גד ובבני ראובן על שהקדימו את ממונם לבניהם ובנותיהם, ולכן הפך הוא את הסדר, והקדים את הטף לממון. אם כן, אף לעניינו בודאי אין ראוי להקדים את 'כספנו' ל'זרענו'.

אלא, שאם נעניין מעט בדבר - כותב החתם סופר - נראה שלא לחינם הקדים מחבר הפיוט את הממון לטף, אלא כיון שכל החרוזים הבאים נחתמים במילה 'לילה', אף חרוז זה אמור להסתיים במילה 'לילה', וכיון שאי אפשר לכתוב 'וכחול בלילה', חייב היה המחבר לסיים את הבית במילים 'וכוכבים בלילה'.

מעתה, אם היה מקדים בעל הפיוט את זרענו לכספנו, נמצא שהדימוי הראשון 'כחול' מתייחס לבקשה הראשונה 'זרענו', כלומר - שזרענו ירבה כחול, והדימוי השני 'כוכבים בלילה' מתייחס לבקשה השניה 'כספנו', כלומר שכספנו ירבה ככוכבים.

עד כאן נראה הכל טוב ויפה, שהרי גם חול וגם כוכבים מסמלים ריבוי. אלא, שמתוך עיון בדברי חז"ל יוצא שההיפך הוא הנכון, שהרי אמרו חז"ל (מגילה טז.) שכאשר בני ישראל יורדים - יורדים הם עד לעפר, וכאשר הם עולים - עולים עד לכוכבים, נמצא שחול מסמל רק ריבוי, וכוכבים מסמלים יותר ענין של 'גדולה'. אם כן, בודאי אין זה מן הראוי שנתפלל על זרענו שיהיו במצב של ירידה עד לעפר, וכל מעלתם תסתכם רק בריבוי, ואף על הכסף לא ראוי שירבה ככוכבים,

כיון שעניינים של הכוכבים מסמל יותר גדולה מאשר ריבוי. לכן, אף שבני גד נתבעו על שהקדימו את הממון לילדים, בפזמון זה כאמור ישנה סיבה לכך, ואם זה הטעם שבעלי הנוסחאות הפכו את הסדר, היה מן הראוי להשיבו על כנו כבראשונה. (ומתוך האור)

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לַמָּטָה יְהוּדָה פֶּלֶב בֶּן יִפְנֶה. וְלַמָּטָה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן עֲמִיהוּד. לַמָּטָה בְּנֵימִן אֱלִידָד בֶּן פֶּסְלֹן. וְלַמָּטָה בְּנֵי דָן נַשִּׁיא" (לד, יט-כב).

בשמות נשיאי השבטים הנאמרים כאן, יש שני דברים הנצרכים ביאור: א. מדוע לא נכתבו הנשיאים בסדר מסוים - כסדר תולדות, או כסדר חנייתם? ב. מדוע בשלושת הנשיאים שנכתבו ראשונים - יהודה, שמעון ובנימין, לא נאמר אצלם התואר "נשיא", ואילו אצל שאר הנשיאים שנאמרו לאחר מכן - נכתב "ולמטה בני דן נשיא בוקי בן יגלי", וכן כולם?

אך הנה ידוע (פסחים נב: ועוד) שארץ ישראל נחלקה לשלוש ארצות: יהודה, גליל ועבר הירדן. ומצינו בגמ' (נדרים מז.) שאנשי הגליל היו קנטרנים וכעסנים והיו נודדים הנאה זה מזה, ולכן אבותיהם היו נותנים את נכסיהם לנשיא, כדי שאם בניהם ידרו הנאה זה מזה לא יועיל להם, שכן הכל שייך לנשיא.

ומאחר והפסוקים כאן מדברים רק על הארצות שבתוך ארץ ישראל - יהודה וגליל (ולא על עבר הירדן), והרי בחבל יהודה נחלו השבטים יהודה, שמעון ובנימין, לכן אצלם לא נאמר "נשיא", שכן אדמות הנחלה לא היו שייכות לנשיאים, אלא לכלל התושבים. אך שאר השבטים - שנחלו בגליל, אצלם נאמר "נשיא", הואיל והאדמות היו שייכות לנשיאים עצמם. (מתוקים מדבש)

"אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאַרְץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה" (לה, יד).

ביאר רש"י: "אע"פ שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי, השוה מנין ערי מקלט שלהם, משום דבגלעד נפיש (=רובים) רוצחים". **ותמה רבי דוד סגל זצ"ל (הט"ז), בספרו 'דברי דוד' (עה"ת):** הלא עניין ערי מקלט הוא מנוס לרוצח בשוגג, וממון שבגלעד היו רוצחים במזיד - מה הועילו הכתובים בתקנתם?

אך הנה נחלקו התנאים (מכות יא:) ברוצח בשגגה שנמצא מחוץ לעיר מקלט, "רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם [להורגו] ורשות ביד כל אדם, רבי עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם חייבין עליו [כלומר אסורים מלהורגו]". מעתה תובן ההשוואה היטב: לשיטת רבי יוסי הגלילי יש לחשוש שהואיל ומצויים בגלעד רוצחים במזיד, לא יחססו הללו להרוג את הרוצח בשוגג שלא היה סיפק בידו להגיע לעיר מקלט, ולכן רבו ערי המקלט בגלעד - כדי שהרוצח בשוגג יגיע במהרה לשם. ואף לשיטת רבי עקיבא יש לחשוש שהואיל ומצויים שם רוצחים במזיד לא יימנע ולא יתבייש גואל הדם מלהרוג את הרוצח בשוגג, מה שאין כן במקום במקום שאין כל-כך הרבה רוצחים במזיד יתבייש גואל הדם להורגו. (יעלת חן)

"כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל" (לה, כח).

הגמ' (יומא ט.) דורשת: "אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'ראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה' (משלי י, כז)? - 'ראת ה' תוסיף ימים' זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שימשו בו אלא 'י"ח כהנים גדולים'. 'ושנות רשעים תקצורנה' זה מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים שנה ושימשו בו יותר משלש מאות כהנים. צא מהם מ' שנה ששימש שמעון הצדיק, ושמונים ששימש יוחנן כהן גדול, עשר ששימש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה 'יא שמש רבי אלעזר בן חרסום, מכאן ואילך צא וחשוב כל אחד ואחד לא הוציא שנתו!".

פשוט הדברים הוא, שהכהנים הגדולים שכינהו בבית שני שלא היו יראי שמיים בתכלית, קיצרו בכך את שנותם. אולם נראה לחשוף רובד נוסף בדרשת הגמרא: כיון שהרוצחים בשגגה יושבים בעיר מקלט עד מות הכהן הגדול, ממילא בבית ראשון היו נשארים שם רוב חייהם והיו מתמעטים בעולם רציחות, וזהו שכתוב: "יראת ה' " של הכהנים הגדולים "תוסיף ימים" לאותם שאינם נרצחים. אך בבית שני - "שנות רשעים", השנים של הכהנים הגדולים שכינהו כל אחד שנה אחת, "תקצורנה" את חייהם של אלו שירצחו על ידי שחרורם המהיר של הרוצחים... (שיירי קרבן)

קורא מאחורי. אלו היו הצמד שביצתי. נעצתי והמתנתי להם. אולי הם רוצים עוד כמה ברכות? האפריקני נגש אלי והניח בידי מעטפה מאורכת. לפני שהספקתי לקלוט מה קורה פה השניים נעלמו. תחבתי את המעטפה הדקה בכיס מעילי. כלאחר יד רוציתי להמשיך. אולי הם זוג מסיונים שרוצים להפגין את משנתם בדרך זו. אולי המעטפה מכילה חומרים מסוכנים? אולי הם רצו להפיל אותך בפח? נחרדה אמי. נופפתי את ידי בביטול, אך אמי המסוקרת דחקה בי שאפתח אותה. הצצתי בתכולה בזירות. לא חומרים ולא חומר מסיוני. שטרות היו שם, מגוהצים היטב. שני שטרות של מאה דולר כל אחד, ועוד חמישה שטרות כחולים-מגוהצים, כל אחד של מאתיים שקלים. זה היה הזוי ומוזר. ניסיתי לאתר במבטי את הצמד הזה, אבל הם לא נראו ברדיוס הקרוב.

מספר דקות לאחר מכן הופיעה החבילה שהיננו אמורים לקבל עבור אחי. לשמחתי הצלחנו להעביר אותה דרך מכר אחר שפגשנו, אף הוא אמור לטוס עם אחי. הכל סודר על הצד הטוב ביותר, עם תוספת מפתיעה שלא חלמנו עליה... נכנסתי למכונית אחוז פליאה והשתוממות. בדרך העולה ירושלמה התחלתי להבין מה בעצם קרה פה. הגעתי לעיר הקודש כשהמעטפה בוערת בכיסי. מאתיים דולר פלוס אלף שקלים, הסכום המדויק אותו אני צריך היום. הבטחתי לך מעטפה משמיים, אז הנה, הצנתי לאשתי את השטרות הכחולים. את יכולה היום לצאת ולערוך קניה, בדיוק כמו שרציתי.

מעטפה משמיים, היא חייכה. לאיזה חבר אתה קורא 'שמיים'? היא היתה בטוחה שלוייתי את הכסף. כינסתי את ילדי וסיפרתי לבני משפחתי את קורות השעות האחרונות. היה לי חשוב להעביר להם את המסר. משמיים נקבע שאקבל את הסכום הזה, אמרתי להם. בלי שאעבוד עליו ובלי שאזעזע למענו. אפילו התאריך בו אקבל את הכסף נקבע מראש. אני אמרתי 'היום לא', וה' אמר 'היום כן' והוכיח שהוא יכול הכל, בכל רגע, ובאופן לא צפוי, **"וידעת היום, והשבות אל לבבך"**. (האמנתי ואספרה)

כדי להעבירה לעיר מגוריו באמריקה. הידיד שהיה אמור להעביר אותה לידי הבטיח להגיע היישר לשדה התעופה. קבענו להיפגש בנקודה מסוימת אך למרות שהדקות חלפו לא ראינו אותו. אחי התחיל להילחץ שהוא מפסיד את הטיסה שלו, מצד שני היה זקוק לחבילה בדחיפות. נחלצתי לעזרתו וסיכמתי איתו שאנסה ליצור קשר עם ידידו ולאתר אותו במתחם הענק בעוד הוא פונה למסלול הבידוק. אחרי דקות ארוכות ענה הידיד. הוא עדיין לא הגיע לשדה התעופה בשל הדרכים הפקוקות. סיכמנו שיתקשר אלי כשמיגיע. ומה נעשה במקום בשעה הקרובה? אמי הציעה שנלך לטייל במתחם הקניות ואולי תמצא כמה דברים נחמדים לנכדים. הלכנו ממתחם למתחם, פוגשים תיירים נכנסים ותיירים יוצאים, שלל טיפוסים צבעוניים. בין המון האדם בלטה דמותם של שני תיירים מאפריקה. הם היו גוברים בצורה ניכרת, שחורים מאד. אחד מהם היה עטוי באריג ססגוני בשלל צבעי האדום-כתום-ירוק הקשור מעל כתפיו. ראינו שהם מחפשים משהו, עמדו בצד והתבוננו בזרם העוברים ושבים. פתעו הם ראו אותי, בזקני הארוך והמאפירי ובלבושי השחור. עינינו נפגשו.

האפריקני נגש אלי ושאל באנגלית: אתה רבי? אני דובר את השפה היטב והנהנתי בראשי. כן. אמנם אני יהודי פשוט, אבל בשבילו רבי, לא פחות. תוכל לברך אותנו, שאל האפריקני בהכנעה. בהחלט, אמרתי בחביבות, למה לא?

לתדהמתי הוא התכופף למלאו קומתו וציפה שאני את ידי על ראשו. אמי עמדה מן הצד משועשעת ואני זרמתי עם הסיטואציה. הנחתי את ידי על ראשו וביצתי בשטף מכל הלב. שתהיה לכם הצלחה בכל אשר תפנו ובכל מה שאתם עושים, שיהיו לכם ילדים טובים, פרנסה בשפע וברוח, חיים טובים... כך איחלתי וביצתי במיטב הברכות. השניים עמדו שם ביראת כבוד ולא גרעו ממני עין. משני אור לגויים. **נשתה הטקס בן המספר דקות מה אמר 'שלום בעברית'.** אני פניתי לחניה, והם פנו לדרכם. בעודי מנסה לאתר את הדרך הקצרה לחניה שמעתי קול

לפני שאני מתחיל, וידוי קטן. אני קורא קבוע של סיפורי השגחה ולא פעם אומר לעצמי בתום הקריאה: נו, באמת. לכולם מתרחשים אותות ומופתים, ניסים ונפלאות? הרי בחיים זה לא עובד כך. כעת מוגשת התנצלות. אני מבקש מחילה ממספרי הסיפורים: סליחה שחשדתי בכך... אכן, ניסים מתרחשים יום יום. הנה לכם נס קטן שקרה לי לאחרונה, כשאני כותב את הדברים ידי רועדת. תמיד אמרו לי ותמיד שמעתי שה' גדול, הוא יכול לעשות הכל ולשלוח שפע בדרכים בלתי צפויות, אבל עכשיו המשפטים הללו נמצאים עמוק בתוכי, אני יודע את זה בוודאות! אחי בא לבקרנו בארץ לרגל שמחה משפחתית והגיע הזמן להיפרד. הסעתי אותו לשדה התעופה ואמי התלווה אלינו. לפני שיצאנו ביקשה רעייתי שאשאיר לה סכום כסף כדי לערוך את קניית המזון הגדולה שאנו נוהגים לערוך פעם בחודש. 'הבית ריק, אני חייבת למלא את הארונות כדי שאוכל לבשל ארוחת ערב', אמרה. בשל מצבנו הכלכלי הדחוק אנחנו משתדלים לחיות רק ממזומן, ועבור קניה למשפחה ברוכה כמו שלנו אני זקוק לסכום נכבד, לא שלא היה לי מאיפה לתת לה כי עד העשירי לחודש נותרו כמה ימים. גירדתי מפה ומשם כמה שקלים ואמרתי לה שהיום לא, לא נוכל לערוך את הקניה לכל החודש. מה יהיה מחזר? ה' ירחם עד המשכורת הבאה.

אשתי היתה מאוכזבת. 'כבר תכננתי לצאת היום לצרכניה. בשאר ימות השבוע אהיה הרבה פחות פנויה לקניה הגדולה'. ה' גדול, פטרת איתה, אולי ישלח לי מעטפה משמיים. מי ידע. פניתי ליטול את מגבעתי מהמתלה. בני לבין עצמי חשבתי שיותר מדיבור של אמונה, זה היה משפט שניסה להקחות את הכאב של המציאות. כי אכן, הייתי כאוב. מה היא רצתה, הרי לא ביקשה תכשיטים או בגדי פאר, רק מצרכים בסיסיים. איננו קונים מותרות, והנה גם בשביל צרכי היום יום לא תמיד יש. לא סיפרתי לה שאני אמור להחזיר מאתיים דולר עוד הערב. בשביל מה לצער אותה?

יצאנו לדרך מוקדם. אחי היה צריך לקבל חבילה

פנינה לשבת

בענייני הלכה ואגדה

משולחנו של העורך

כך גם העלה בשו"ת מחקרי ארץ (שעיו, ח"ד, טו), והביא סיעתא לזה מלשון הזוהר הקדוש (פ' ויש, דף רט). שממנו משמע שגם בקדיש צריך לאומרו לכיוון מזרח, ו"ל הזוהר: "...והכי אוקמוה תלפיות, תל דכל פיות דעלמא משבחן ומצלן לגביה", ואם רק בתפילה נאמר דין זה, היה צריך לומר 'דכל פיות דעלמא מצלן לגביה', ומזה שאמר גם 'משבחן', משמע שגם בקדיש שמהותו היא שבח לקב"ה, יש לכיוון לכיוון מזרח, ע"ש.

גם בשו"ת בית אבי (ח"ה, י"ד סי' פט) העלה ש"כ נוהגים, וכן פסק גם בשו"ת בריח התיכון (ח"א, מו). ובספר פסקי תשובות (נו, הערה ז) כתב ש"כ מנהג העולם ואין לו מקור.

והנה, בדעת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מצינו, שבספר 'דולה ומשקה' (עמ' נה) הביא משמו בעניינינו ש"כ נהוג, ובספר 'הליכות חיים' (פרק ט, עמ' לח) הביא ש'אין צריך' לנהוג בזה [ב' התשובות אינן סותרות, ודוק].

לענין מנהג מרוקו, כתב בספר נהגו העם (סי' ה), שבמרוקו לא היו מקפידים על כך, הגם שבא"י הקפידו. ע"כ.

ובמשי"ם חפשי, לא מצינו מקור לענין קדיש שבתפילה, הגם שהפוסקים כתבו בכמה מקומות כן לענין דברים אחרים שבתפילה (השע"ת סי' נז) בשם השלמי ציבור כתב כן לענין עניית 'ברכו', 'התהלל לדוד' כתב לענין מודים דרבנן שישתחוהו למזרח, המג"א [רכב, א] כתב כן לגבי ברכת ההודאה, המהרי"ל [מנהגים, עמ' תלה] כתב כן לענין 'ויברך דוד', וכן מצינו בברכת הלבנה, לחלק מהדעות, ואכמ"ל, וצ"ב מדוע.

ואולי, כי פשוט הוא, מאחר שברוב הפעמים אמירת הקדיש היא בתפילה, ואז בלא הכי האדם האומרו מפנה פניו למזרח כחלק מהציבור. ועדיין צ"ב.

והנה, בשו"ת זקן אהרון (לחכם הקדמון רבי אליהו הלוי מלפני כ-500 שנה, בן דורם של הרא"ם והמהרי" ב"ב, סי' כב) כתב לענין נענוע הלולב, ש"מדברי הרא"ש והטור ויתר הפוסקים המחייבים נענוע ב-ד' רוחות, יש לדייק שהאיש ראי להיות פניו למזרח בשעת נטילה וברכה ונענוע... וזו ראייה שכל בקשותיו ומצוותיו של האדם ראוי להיות לתלפיות, תל-גפיות שהכל פונים אליו, וכל שכן בתפילה שהיא מצוה" (כדבריו לגבי הנענוע, הובא גם במהרי"ל [סדר תפילות חג הסוכות] ועוד רבים).

העולה מן האמור: באמירת הקדיש ראוי לכיוון פניו לכיוון מזרח (ירושלים), וכן נוהגים.

יתגדל ויתקדש שמיא רבה' - לאיזה כיוון?

מובא בגמרא בברכות (ל), שאדם המתפלל שמונה-עשרה בחוץ לארץ, צריך לכיוון את ליבו לכיוון ארץ ישראל, וכשעומד בא"י יכוון ליבו לירושלים, וכשעומד בירושלים יכוון ליבו כנגד בית-המקדש וכו', ע"ש.

לכאורה, מלשון הגמרא וכן מהפוסקים שהביאה, משמע שכל זה הוא דוקא לענין תפילה, ולא לענין שאר דברים. וכ"כ בשו"ת נודע ביהודה (או"ח, תניא, סי' ג) ע"ש. ולכן, כשהשליח-ציבור אומר קדיש, כיון שבלאו הכי פניו לכיוון מזרח, גם באמירת הקדיש יישאר כך. וכן לאדם שנמצא בתוך ציבור שפניהם למזרח, לא יהפוך פניו לכיוון אחר בכדי שלא יהיה נראה כשתי רשויות (ע' ברכות ז).

לעומת זאת, בקדיש שאינו בתפילה, כגון בסיום מסכת או לאחר שיעור תורה וכד', שהציבור אינם פונים לכיוון מזרח, לכאורה אין צריך האומר להפנות פניו, כיון שלכאורה הקדיש הוא שבח בעלמא, וה' מלא כל הארץ כבודו, ורק בתפילה נאמר הדין שצריך לפנות לכיוון מזרח.

אלא, שמצינו לכמה מהראשונים שהצריכו לפנות בקדיש לכיוון מזרח, הגם שאינו בעת התפילה:

במחזור ויטרי (לרבינו שמחה מו"טרי, תלמידו של רש"י, בדיני קבורת המת ל"ע, סי' רעה) כתב בתוך סדר הקבורה, וז"ל: "קברוהו, מכוין החזן פניו כלפי מזרח שהוא כלפי ירושלים ואומר קדיש". דין זה מצינו גם בספר הנייר (ספר הלכות לאחד מהראשונים שחי בצרפת, י"ל ע"י מכו"ה). מוכח מדבריהם, שגם בשאר קדישים - שאינם בתפילה - צריך לפנות לכיוון מזרח.

ויש לעיין, האם מה שהצריכו לפנות לכיוון מזרח הוא בגלל הכריעות שבקדיש, או מצד שהקדיש הוא כעין תפילה.

ולכאורה, נראה כצד ב', שהרי לא מצינו בשום מקום שבכריעות שכורעים בעת חזרת הש"ץ בתפילת מוסף של יום כיפור, יצטרכו לכרוע לכיוון מזרח [ואדרבה, רבים נוהגים לכרוע לכל כיוון שהוא, מחוסר מקום וכד'].

ובשו"ת ודרשת וחקרת (ח"ג, נז) הביא את הראשונים הנ"ל וכתב, שמ"מ מנהג ישראל תורה, ונהגו לומר לכיוון מזרח, ואם אין נביאים הן - בני נביאים הן (פסחים סו.), וכך ראוי לנהוג. ע"כ.

בסיעתא דשמיא, בחודשים האחרונים העלון החל לצאת בקביעות אולם רק אחת לשבועיים במהדורה מודפסת, השאר רק במהדורה דיגיטלית במייל (וחוברות-עלונים) בלבד.

המעוניין לקבל את העלון בקביעות ישירות למייל, ישלח אלינו בקשה למייל העלון.

"כ"כ כל תרומה להמשך הפצת המהדורה המודפסת תתקבל בברכה וזכות הרבים בתורמים. ניתן לתרום 20 ₪ להדפסת 200 עלונים.